

УДК 821.161.2.0-17:[94(477.64)"14/17":355]
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-2-27>

Ілля МЕНСИТОВ,
orcid.org/0000-0003-1383-0698
аспірант кафедри українознавства
Запорізького національного університету
(Запоріжжя, Україна) ilya.mensitov@gmail.com

КОМІЧНИЙ ДИСКУРС У ЛІРИЧНИХ ТА ЛІРО-ЕПІЧНИХ ТВОРАХ ПРО КОЗАЦТВО (НА ОСНОВІ ТВОРЧОСТІ П. РЕБРА ТА П. ГЛАЗОВОГО)

Стаття присвячена дослідженню комічного дискурсу в ліричних та ліро-епічних творах на козацьку тематику. Аналіз зосереджується на вивченні мовних та образних прийомів, що використовуються для створення комічного ефекту, зокрема на використанні каламбуру, гіперболи, пародії, бурлеску та паремійної лексики. Розглянуто функцію гумору, сатири та іронії у формуванні образу запорозького козака, який поєднує в собі героїчні та комедійні елементи. Автор підкреслює дуалістичну природу цього образу, який одночасно репрезентує героя і соціокультурного трикстера.

У дослідженні проаналізовано твори П. Ребра та П. Глазового, які демонструють різноманітні підходи до використання гумору в літературі на козацьку тематику. Під час аналізу автор зосереджується на здатності комічного дискурсу відображати глибинні культурні та соціальні процеси, пов'язані з життям запорозького козацтва. Використання комічного дискурсу дає змогу зрозуміти невідповідність між усталеними нормами та реальними діями, мораллю суспільства та особистості, збереженням застарілих моделей поведінки та появою нових викликів. Особливу увагу приділено мовно-образним прийомам (парадокс, каламбур, гіпербола, іронія), які становлять особливий стиль творів, сприяючи глибшому осмисленню дуалістичної природи образу козака. Автор підкреслює значення самоіронії як невід'ємного аспекту сміхової культури, що слугує відображенням духовних цінностей та самоусвідомлення.

Використання елементів комічного у творах на тему козацтва, не лише зумовлює створення багатогранного художнього простору, а й відіграє важливу роль у збереженні національної ідентичності. Комічний дискурс відображає соціальні та культурні реалії різних історичних епох, висвітлюючи проблеми морального вибору, самоідентифікації та критичного переосмислення усталених стереотипів. Крізь призму гумору, сатири та іронії автори створюють образи, які спонукають до роздумів над питаннями моралі, соціальних норм та духовних цінностей. У статті представлено комплексний розгляд цих елементів, з особливим акцентом на їхньому значенні в контексті сучасного літературного дискурсу.

Ключові слова: комічний дискурс, гумор, сміх, сатира, іронія, козак.

Ilia MENSITOV,
orcid.org/0000-0003-1383-0698
Postgraduate student at the Department of Ukrainian Studies
Zaporizhzhia National University
(Zaporizhzhia, Ukraine) ilya.mensitov@gmail.com

COMIC DISCOURSE IN LYRICAL AND LYRICAL-EPIC WORKS ABOUT THE COSSACKS

The article is devoted to the study of comic discourse in lyrical and lyric-epic works on Cossack themes. The analysis focuses on the study of linguistic and figurative techniques used to create a comic effect, in particular, the use of puns, hyperbole, parody, burlesque and paremic vocabulary. The author considers the function of humour, satire and irony in the formation of the image of the Zaporozhian Cossack, which combines heroic and comic elements. The author emphasises the dualistic nature of this image, which simultaneously represents a hero and a socio-cultural trickster.

The study analyses the works of P. Rebro and P. Hlazovyi, which demonstrate different approaches to the use of humour in the literature on Cossack themes. In the course of the analysis, the author focuses on the ability of comic discourse to reflect the deep cultural and social processes associated with the life of the Zaporozhian Cossacks. The use of comic discourse makes it possible to understand the discrepancy between established norms and real actions, the morality of society and the individual, the preservation of outdated behavioural patterns and the emergence of new challenges. Particular attention is paid to linguistic and figurative techniques (paradox, pun, hyperbole, irony), which constitute a special style of the works, contributing to a deeper understanding of the dualistic nature of the Cossack image. The author emphasises the importance of self-irony as an integral aspect of laughing culture, which reflects spiritual values and self-awareness.

The use of comic elements in works on the theme of the Cossacks not only leads to the creation of a multifaceted artistic space, but also plays an important role in preserving national identity. The comic discourse reflects the social and cultural realities of different historical epochs, highlighting the problems of moral choice, self-identification and critical rethinking of established stereotypes. Through the lens of humour, satire and irony, the authors create images that encourage reflection on issues of morality, social norms and spiritual values. The article presents a comprehensive examination of these elements, with a special emphasis on their significance in the context of contemporary literary discourse.

Key words: comic discourse, humour, laughter, satire, irony, Cossack.

Постановка проблеми. Комічний дискурс у літературі є багатовимірним явищем, що об'єднує в собі функції розваги, критики та виховання. У контексті української літератури, зокрема творів на тему козацтва, комічне набуває особливого значення, оскільки поєднує історичний, культурний та соціальний аспекти, які дозволяють глибше зрозуміти національну ментальність. Природа комічного, що спирається на здатність викликати сміх, є не лише засобом емоційної розрядки, а й інструментом руйнування усталених стереотипів та переосмислення соціальних норм.

Образ козака в літературі часто репрезентує дуалістичність: поєднання героїчного та комічного аспектів. З одного боку, це лицар-захисник, а з іншого – трикстер, що руйнує шаблони й створює простір для нових інтерпретацій. Така багатогранність образу вимагає ретельного літературознавчого аналізу, оскільки комічний дискурс відображає не лише естетичні цінності, але й культурно-історичні реалії.

Дослідження комічного у ліричних і ліро-епічних творах про козацтво є актуальним, оскільки дозволяє виявити особливості мовно-образних засобів, що формують унікальний літературний стиль. Аналіз таких творів, як «Козацькі жарти» П. Ребра та поезій П. Глазового дозволяє розкрити функції комічного як інструменту переосмислення моральних норм, простежити різноманітні підходи до використання гумору, сатири та іронії в літературі, що сприяє збереженню культурного спадку.

Аналіз досліджень. Комічний дискурс у літературі про козацтво досліджується в декількох аспектах. І. Блинова та А. Зернецька зосереджуються на ролі комічного як інструменту руйнування стереотипів та формування нового погляду на соціальні норми. О. Гарачковська акцентує увагу на відмінностях між гумором, як доброзичливим осміянням, і сатирою, що є непримиренною критикою соціальних вад.

І. Кімакович та Б. Пришва розглядають сміхову культуру як складову народної творчості, що відображає особливості ментальності українців. О. Забужко аналізує дегероїзацію образу козака через використання бурлеску та пародії. Д. Яворницький досліджує історичні та соціокультурні

контексти, що формують дуалістичний образ запорозького козака – одночасно героя і трикстера.

Метою статті є аналіз комічного дискурсу в ліричних та ліро-епічних творах на козацьку тематику, зокрема виявлення мовно-образних засобів, що використовуються для створення комічного ефекту, та дослідження їхнього впливу на формування образу запорозького козака. Особлива увага приділяється функціям гумору, сатири та іронії в контексті дуалістичної природи цього образу, який поєднує героїчні та комічні елементи. У рамках дослідження також розглядається значення комічного для збереження національної ідентичності, переосмислення соціальних норм та відображення соціокультурних процесів через літературний дискурс.

Виклад основного матеріалу. Комічний пафос є одним із провідних у літературній творчості, оскільки зумовлений низкою її специфічних рис, зокрема ідейно-виховним призначенням та значними можливостями для стимулювання реакції сміху. Природа сміху ґрунтується на основоположних, фундаментальних цінностях людського буття, що, власне, і мотивує те розмаїття відтінків і різновидів комічного, яке ми спостерігаємо в житті та мистецтві.

Сміх характеризується як своєрідна саморефлексія, тобто емоція, спрямована людиною на саму себе: сміх виступає як частина ритуалу переступання табу, виходу за межі норми. Здатність сміятися над собою та над дійсністю, що оточує – ключова ознака людської самосвідомості.

У літературі існує особливий пафос для позначення зображення смішного, що іменується комічним. Так І. Блинова та А. Зернецька в дослідженні про гумор та природу його походження зазначають: «Комічне (у всіх його різновидах) є формою оцінного освоєння світу й інструментом руйнування надмірної стереотипності мислення – норми.» (Блинова, Зернецька, 2021: 36). Комічне, у свою чергу, розділяється на гумор та сатиру.

«Гумор – за І. Блиновою та А. Зернецькою – убачає в об'єкті осміяння сторони, що відповідають ідеалу, тоді як іронія, сатира, сарказм, чорний гумор протиставляють об'єкт осміяння естетичному ідеалу.» (Блинова, Зернецька, 2021: 36). Такої ж думки дотримується науковиця О. Гарачковська

і висуває тезу: «Гумор – це критика, яка не заперечує свого об'єкта, а сатира заперечує, оскільки є непримиренною критикою істотних вад і пороків, її об'єкти соціально істотні й ворожі, небезпечні для суспільства й людини. Тому вони й лежать здебільшого в площині суспільної (а не індивідуальної) психології. Отже, об'єкти гумору – елементарно-комічне, сатири – соціально-комічне» (Гарачковська, 2015: 9).

Однак межа між гумором та сатирою, доброзичливим, іронічним та викривальним сміхом дуже тонка. На цій особливості зосереджує увагу Б. Пришва: «Комічне і трагічне часто перетинаються й інколи переходять одне в одне. У мистецтві сила сміху часто використовується як засіб боротьби з негативним. Творець комічного має не тільки відображати реально існуюче явище, а й нарочито висвітлювати його так, щоб посміятись з нього, надати сміхової чи викривальної гостроти чи відтінку доброзичливості» (Пришва, 1977: 5).

Сміхова культура кожного народу, як зазначає І. Кімакович, пов'язана з особливостями його ментальності: «Сміховий світ» сучасності, – наголошує дослідниця, – знаходить своє вираження у формах народної та професійної культури: у каламбурах, усмішках, гуморесках, фейлетонах, піснях, казках, в календарно-обрядових дійствах, у вертепах, клоунаді, пантомімі, карикатурних жанрах, в різних формах і жанрах фамільярно-брутальної мови тощо» (Кімакович, 1993: 52).

Найбільш поширеним жанровим видом гумору є анекдот. Ю. Ковалів у «Літературознавчій енциклопедії» подає дефініцію анекдоту як «короткої усної оповіді, парадоксальної мініновели гумористичного або сатиричного характеру з несподіваним фіналом.» (Літературознавча енциклопедія, 2007: 68). І. Кімакович зауважує: «адаптований для певної аудиторії анекдот виконує катарсисну функцію – заставляє усвідомити необхідність руйнування старих стереотипів мислення та поведінки, які не відповідають вимогам нового часу» (Кімакович, 2012: 130). Н. Гончаренко характеризує анекдоти як «лаконічні оповідання, які багаторазово відтворюючись, розповсюджуються в різних побутових ситуаціях» (Гончаренко, 1998: 117).

Тобто сміх може бути безпосереднім, спонтанним, психологічною реакцією, що витікає зі спостереження реальності, а може бути культурним ритуалом, який пов'язаний з певною переробкою дійсності, заломлюванням тих чи інших рис смішного в ньому. Дотепність, мистецька, культурна інтерпретація ситуації засобами лексики, фразеології, образності та сюжету – це вже «перетворе-

ний» сміх, адже він пропущений через свідомість, спеціально покликаний викликати аналогічну реакцію в рецепції аудиторії.

Такий трансформований сміх може згущуватися (від іронії до гротеску), виробляти систему прийомів, де будь-який засіб може мати відношення або до «комедії положень, ситуацій», до анекдоту, смішного становища, або до словесно-образних прийомів гумору та сатири, що дуже різноманітні, але завжди мають спільні риси, де головною ознакою смішного є викривання невідповідності: а) між соціальною нормою та реальною поведінкою; б) між мораллю соціуму та вчинками особистості; в) між застарілими моделями поведінки та нововведеними нормами; г) між зовнішньою рецепцією об'єкта чи суб'єкта та його внутрішньою сутністю чи самооцінкою.

Ці рівні невідповідності й виражаються за рахунок різноманітних словесно-образних прийомів, де й превалюють вищеназвані прийоми, у яких ситуаційний абсурд взаємодіє з художньо-зображальними засобами його вираження. Тобто каламбури, парадокси, пейоративна (брутально-фамільярна) лексика, гіперболи, повтори, пародійно-стилізаційні моменти – це форми вираження смішного, що накладаються на комічні ситуації.

Комічний характер образів, отже, реалізується як мінімум, на двох рівнях: по-перше, він має потрапляти в недоречні, абсурдні, анекдотичні положення, що є показовими для цього типу особистості – психотипу (літературного типу); по-друге, він повинен виражати своє відношення до світу за допомогою самоіронії чи підпадати під зображення оповідача як незугарної, смішної особистості за рахунок саморозкриття чи спеціально згрупованої суми прийомів розкриття комічної суті персонажа.

Якщо спроектувати сказане на образ козака-січовика, то можемо відзначити дві ключові риси реалізації цього соціотипу, котрі цілком мотивовано відображаються і на особливостях сприйняття низового козака у фольклорі. «З природних якостей, властивих справжньому українцеві, запорожці відзначались умінням майстерно розповідати, вміли підмічати смішні риси в інших і передавати їх у жартівливому, але ні для кого не образливому тоні» (Яворницький, 1990: 177). Відповідно, запорожець – це той тип образу, який у концентрованій формі містить риси героїчного і водночас комічного героя-засновника нації.

Як герой-засновник та лицар націєтворення, фольклорний богатир, витязь, запорожець – уособлення героїзму, самовідданості та інших гранично позитивних рис, як блазень – він перебирає

на себе багато рис якщо не негативного, то смішного плану. Тому О. Забужко бачить тут певну ревізію, «пошкодження» образу: «Відбулася дегероїзація, пародійне приниження міфа – його, сказати б, трикстеризація, і не в останню чергу за рахунок вульгарно-соціологічного підходу... Голота злилася в масовій свідомості в єдиний водевільний образ п'яниці-гультіпаки... Міфологема не шезла, тільки замість героїчної зробилась комічною...» (Забужко, 1990: 18).

Однак, насправді героїчне й дегероїзоване – цілком вмотивовані способом життя козака-січовика властивості його соціо- і психотипу. Д. Яворницький присвятив цьому питанню цілий розділ свого дослідження запорожців, вказуючи на такі «крайнощі» психічної вдачі козака, як мрійливість і легковажність, жорстка дисципліна та достатньо акцентоване молодецтво: «Ця двоїстість впливала, звичайно, із самого способу життя запорозького козака: не маючи у себе в Січі ні роду, ні племені [...], відрізаний від сім'ї, постійно дивлячись в очі смерті, козак, зрозуміло, споглядав усе безтурботно...» (Яворницький, 1990: 180).

Тому козак однаково органічний у двох «іпостасях»: як міфічний герой, персоніфікація героїчного життя аскета-праведника, він уособлює усе те, що народ прагне бачити як максимально бажане, як трикстер, схильний до комікування смішний аж до пародійності образ січовика – це зворотна сторона сприйняття цього соціального типу, який перебуває, в оцінці «нормального» (соціально статусного в термінології соціальної психології) спостерігача.

Звідси та суміш пафосу та комізму, що супроводжує образ січовика у «Козацьких жартах» П. Ребра, наприклад: «І пити можеш, і співать, / Та пам'ятай до скону, / Що честь найвища – визволять / Хрещений люд з полону» (Ребро, 2000: 14).

Тут виразно концентрується увага на дуалізмі козака як типу, де зовнішні поведінкові реакції виявляють себе під впливом внутрішньої мотивації: якщо ситуація дозволяє, можеш реалізувати себе в не досить регламентованих формах, але зміна вектору поведінки майже автоматично стимулює граничну зосередженість на соціально значущій меті. Тому в П. Ребра бачимо послідовне використання кількох базових сюжетів, де реалізуються ті образні моделі, що їх ми вже охарактеризували вище як контрастивні.

Козак – це «свій», вкрай позитивний, максимально близький до ідеалу образ, легка іронія у відношенні до якого тільки відтінює ці особливості ставлення. Запорожцю протистоять «чужі», «нелюди»: «Пан біжить, сопе і хека» (Ребро, 2000: 15), «Людьми і

Богом проклята **царице...**» [10, 16], «Їде **шляхтич** по дорозі...» (Ребро, 2000: 17), «Впіймали **турка...**» (Ребро, 2000: 27). Тому в «Козацьких жартах» бачимо постійно задіювану схему побудови комічного сюжету, де в основі фабули завжди присутня бінарна конструкція «козак – пан, поляк-шляхтич, Потьомкін, Катерина Друга, турок, татарин-кримчак, бусурман».

У випадках же того, що ця дихотомічна структура не задіюється, то реалізується дискурс самоіронії козака по відношенню до самого себе чи рецепція козацтва як доволі блазнюватого, сміховинного у своїй соціально-психологічній основі типу, що так не подобається О. Забужко. Зрозуміло, що більш гріє душу, так би мовити, гранично позитивний образ запорожця-лицаря, мудреця, міфічно-архетипічного героя. Козак же трикстер, буфон, клоун з цієї точки зору – пародія, викривлення криштально чистого первісного образу.

Насправді ж бурлескний образ козака-гультіпаки, відчайдуха і «заперечувальника» моральних основ соціального життя – це результат закономірного розвитку образу запорожця в умовах тієї політичної несвободи, що супроводжувала буття України після спалаху національно-визвольної боротьби. Козак стає в таких умовах засобом не тільки показу героїчного в українцеві, а й комічного. Така рефлексія в самооцінці і мотивує потужне використання козацької теми в національних гуморі та сатирі, що видно вже з «Енеїди» І. Котляревського, де буфонада, клоунада, травестія, бурлеск – одна з основ зображення.

Жанровою формою, що найбільш повно відображає козацьку тему в царині комічного, є перш за все анекдот з похідними від нього жанрами гуморески, жарту, комічної притчі. У той же час комічний дискурс може супроводжуватися і риторичним пафосом, коли два виділені нами рівні реалізації козацької теми – героїчний та знижувальний, іронічний – взаємодіють. У цьому випадку маємо приклади синтетичних жанрів.

Наприклад, вірш П. Ребра «Головні вимоги до того, хто вступає до коша Запорозького» – це комічна ода, тобто максимальне схвалення змальовуваної соціальної верстви корелює тут із демонстрацією і смішних рис козака-трикстера: «...Щоб за отецький край охоче міг живота свого віддати» (Ребро, 2000: 69), «...Щоб міг приборкати й чортяку, Не те що з нором кобилу» (Ребро, 2000: 69). Крайнощі дуалістичного змалювання січовика дозволяють тут передати як його роль як провідника національної ідеї, так і його властивості як воїна-відчайдуха, що знаходиться за «рамками» офіційно встановленої моралі.

Ще більш відвертою гранична ідеологізація Козаччини спостерігається у такому специфічному жанрі, як поетична гумореска. Разом з П. Ребром у цьому сенсі можемо відзначити іншого класика жанру П. Глазового. Як і П. Ребру, останньому не властива філософська рефлексія, натомість козацтво залучається у текст виключно як маркер національного позитиву, а все, що не сприймається автором як своє, майже автоматично зараховується до чужинського, негативного. Так, у вірші «Новий паспорт» тема вилучення з документів графі про національну приналежність вводиться у текст таким чином: «І не зможеш розуміти, / Хто ти – *турок чи козак*, / Чи прибудний чужоземець, / Чи затурканий туземець, / Чи якийсь абориген, / Чи безродний неборак, / Чи безпам'ятний Хома, / У якого ані роду, / Ані племені нема» (Глазовий, 2003: 28).

Тут усі наявні лексеми мають ідеографічний характер, чітко вкладаючись у модель контрастивної семантики двох взаємовиключних конотацій. Для П. Глазового як для ідеолога немає напівтонів, філософської антиномії, коли «протилежності сходяться»: уся поетика базується виключно на зневазі до політичних супротивників і, відповідно, однозначного домінування своєї точки зору. Характерними для цього дискурсу є публіцистичність та романтичне несприйняття сучасності, котрій протиставляється слава минувшина. Так, у вірші «Про матушку і неньку» бачимо інтертекстуальне використання мотивів Шевченка: «Було колись в Україні: Кобзарі співали. А гетьмани вклонялися І шапки знімали» (Глазовий, 2003: 64). Теперішній же стан характеризується з максимально виразною паронімічною антономазією: «Колись *кобзи* подобались, А тепер *Кобзони*» (Глазовий, 2003: 65).

Міфологема Золотого віку й супротивний їй архетип «дерев'яного віку» доповнюється елементами риторики, спрямованої проти юдеїв, олігархів, «хохлів», космополітів, нечистих на руку політиків, що заперечують основи національної культури: «Геть бандури і цимбали! Геть чубатих козаків!» (Глазовий, 2003: 73), «Знаєм ми, чому тим шавкам / Все козацьке допіка» (Глазовий, 2003: 75). Тарас Бульба з вірша «Козацький кандидат» також озвучує ту ж патетику: «Викриваю бусурманів – корупціонерів...» (Глазовий, 2003: 145). У подібного роду логіки

спрощений, до примітивізму, перелік стимулів: усе, що подобається, козацьке, національне, предмети ж, що лежать за межами власної точки зору, – то все яничарське, бусурманське, хохляцько-малоросійське.

За рахунок цього козацтво виглядає як своєрідний недосяжний ідеал, який автор не може виразити без безоглядної стильової риторики, як це у вірші «Козацька сатира»: «Козаки, козаки. / Запорозькі козаки! / Ваша слава невмируща, / Ся вам через віки. / Говорити вміли ви / Гостру правду в вічі, / Та й сатирики ж були / На славетній Січі» (Глазовий, 2003: 311).

А це, у свою чергу, позбавляє козацтво ознак ускладненого, багатоаспектного явища, роблячи з нього доволі спрощений об'єкт поклоніння, що й може розглядатися як міфологізація, зведення явища до кількох простих концептів. У результаті козак часто зображується як персонаж чи не комічний: це є зворотнім вираженням зайвої примітивізації явища. Не може викликати захвату й манера виводити все негативне за межі національного, коли виникають підстави для ілюзій, що просте виштовхування яничарів (бусурманів, хохлів, малоросів, олігархів, юдеїв, «кучмістів» і таке ін.) за межі України, а такі мотиви є у П. Глазового, автоматично робить державу ментально чистою.

Таким чином, комічний пафос по відношенню до теми козацтва знаходить своє вираження в інтеграції рис запорожця як героя-засновника, багатира, лицаря і в той же час блазня, буфона, трикстера. Відповідно, жанрові форми зображення запорожця під комічним кутом зором розподіляються між одою та анекдотом.

Висновки. Аналіз комічного дискурсу в ліричних та ліро-епічних творах на тему козацтва дозволив виявити ключові мовно-образні засоби, серед яких каламбури, іронія, гіперболи та бурлеск, що формують комічний ефект. Комічне в літературі виконує багатофункціональну роль, об'єднуючи засоби розваги, критики та переосмислення соціальних норм. Використання гумору, сатири та іронії дозволяє авторам не лише привертати увагу до актуальних проблем, але й створювати багатомірні образи, що відображають культурні та історичні реалії. Такий підхід сприяє збереженню національної самобутності й формуванню нових літературних традицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блинова І., Зернецька А. Гумор як різновид комічного: критерії виокремлення, теорії реалізації і засоби вираження. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 2021, Т. 32, № 71, С. 35–43. DOI: 10.32838/2710-4656/2021.1-2/07.
2. Гарачковська О. Жанрово-стильові модифікації української віршованої сатири й гумору ХХ століття. Електронний ресурс. URL: <https://cutt.ly/ggAJslW>. (дата звернення: 25.11.2024).
3. Глазовий П. Архетипи. Гумор. Сатира. Київ: МАУП, 2003. 234 с.
4. Глазовий П. Сміхологія. Вибране. Київ: Діокор, 2003. 526 с.
5. Гончаренко Н. Анекдот. Київ: *Сучасність*. 1998. № 6. С. 116–125.
6. Забужко О. Дві культури. Київ: Знання, 1990. 48 с.
7. Кімакович І. Сміхова культура: проблеми дослідження української традиції. *Народна творчість та етнографія*. 1993. № 1. С. 48–53.
8. Кімакович І. Фольклорний анекдот як риторична фігура. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*: зб. наук. пр. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2012. Вип 36. С. 129–131.
9. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. 608 с.
10. Пришва Б. Засоби гумору в творах Остапа Вишні: лінгвостилістичний аналіз. Київ: Вища школа, 1977. 117 с.
11. Ребро П. Вибрані твори: В 5-ти т. Запоріжжя: Хортиця, 2000. Т. 3. 393 с.
12. Яворницький Д. Історія запорозьких козаків: У 3-х т. / пер. з рос. Сварник І. Львів: Світ, 1990. Т. 1. 318 с.

REFERENCES

1. Blynova I., Zernetska A. (2021) Humour yak riznovyd komichnoho: kryterii vyokremlennia, teorii realizatsii i zasoby vyrazhennia. [Humour as a kind of comic: criteria for distinguishing, theories of implementation and means of expression] *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Filolohiia. Zhurnalistyka – Scientific Notes of Vernadsky Taurida National University. Series: Philology. Journalism, 32 (71). 35–43. DOI: 10.32838/2710-4656/2021.1-2/07 [in Ukrainian].*
2. Harachkovska O. (2015) Zhanrovo-stylovi modyfikatsii ukrainskoi virshovanoi satyry y humoru XX stolittia. [Genre and style modifications of Ukrainian poetic satire and humour of the twentieth century]. Retrived from: <https://cutt.ly/ggAJslW>. [in Ukrainian].
3. Hlazovyi P. (2003) Arkhetypy. Humor. Satyra. [Archetypes. Humour. Satire] Kyiv: MAUP – Kyiv: Interregional Academy of Personnel Management, 234 p. [in Ukrainian].
4. Hlazovyi P. (2003) Smikhlohiiia. Vybrane. [Laughology. Selected] Kyiv: Diokor – Kyiv: Diokor, 526 p. [in Ukrainian].
5. Honcharenko (1998) N. Anekdot. [An anecdote] Kyiv: Suchasnist – Kyiv: Modernity, 6. 116-125. [in Ukrainian].
6. Zabuzhko O. (1990) Dvi kultury. [Two cultures] Kyiv: Znannia – Kyiv: Knowledge, 48 p. [in Ukrainian].
7. Kimakovych I. (1993) Smikhova kultura: problemy doslidzhennia ukrainskoi tradytsii. [Laughing culture: problems of researching the Ukrainian tradition] *Narodna tvorchist ta etnografiiia – Folk art and ethnography*, 1. 48-53. [in Ukrainian].
8. Kimakovych I. (2012) Folklornyi anekdot yak rytorychna fiura. [Folklore anecdote as a rhetorical figure] *Literatura. Folklor. Problemy poetyky: zb. nauk. pr. Kyiv: VPTs «Kyivskiy universytet» – Literature. Folklore. Problems of Poetics: coll. of science papers. Kyiv: Kyiv University Publishing Centre, 36. 129-131. [in Ukrainian].*
9. Literaturoznavcha entsyklopediia: U dvokh tomakh (2007) / Avt.-uklad. Yu. I. Kovaliv. [Literary encyclopaedia: In two volumes] Author-composer Y. I. Kovaliv. Kyiv: VTs «Akademiia» – Kyiv: Academia Publishing Centre, 1. 608 p. [in Ukrainian].
10. Pryshva B. (1977) Zasoby humoru v tvorakh Ostapa Vyshni: linhvostylistychnyi analiz. [The Means of Humour in the Works of Ostap Vyshnia: A Linguistic and Stylistic Analysis] Kyiv: Vyshcha shkola – Kyiv: High School, 117 p. [in Ukrainian].
11. Rebro P. (2000) Vybrani tvory: V 5-ty t. [Selected works: In 5 vols] Zaporizhzhia: Khortytsia – Zaporizhzhia: Khortytsia, 3. 393 p. [in Ukrainian].
12. Yavornytskyi D. (1990) Istoriiia zaporozkykh kozakiv: U 3-kh t. / per. z ros. I. Svarnyk [History of the Zaporozhian Cossacks: In 3 vols] tr. from rus. I. Svarnyk. Lviv: Svit – Lviv: World, 1. 318 p. [in Ukrainian].